

KULTURMILJÖ
HALLAND

Landstatshusen

Antikvarisk bedömning inför invändig renovering

Björn Ahnlund

RAPPORT

Sankt Nikolaus 19, Halmstads kommun

2013:46

OMSLAG	Övre hallen med trappa och väggmålning.
FOTO	Björn Ahnlund, Kulturmiljö Halland
TEXT	Björn Ahnlund, Kulturmiljö Halland
DIARIENUMMER	2013-483

Innehåll

Inledning	5
Bevara kulturvärden – Plan- och bygglagen	6
Beskrivning	6
Det yngre landstatshuset	7
Det äldre landstatshuset	12
Historik	14
Kulturhistorisk värdeanalys	14
Antikvarisk bedömning	15
Ombyggnadsförslag december 2013	16
Kommentar	16
Källor	17
Äldre ritningar	18

Inledning

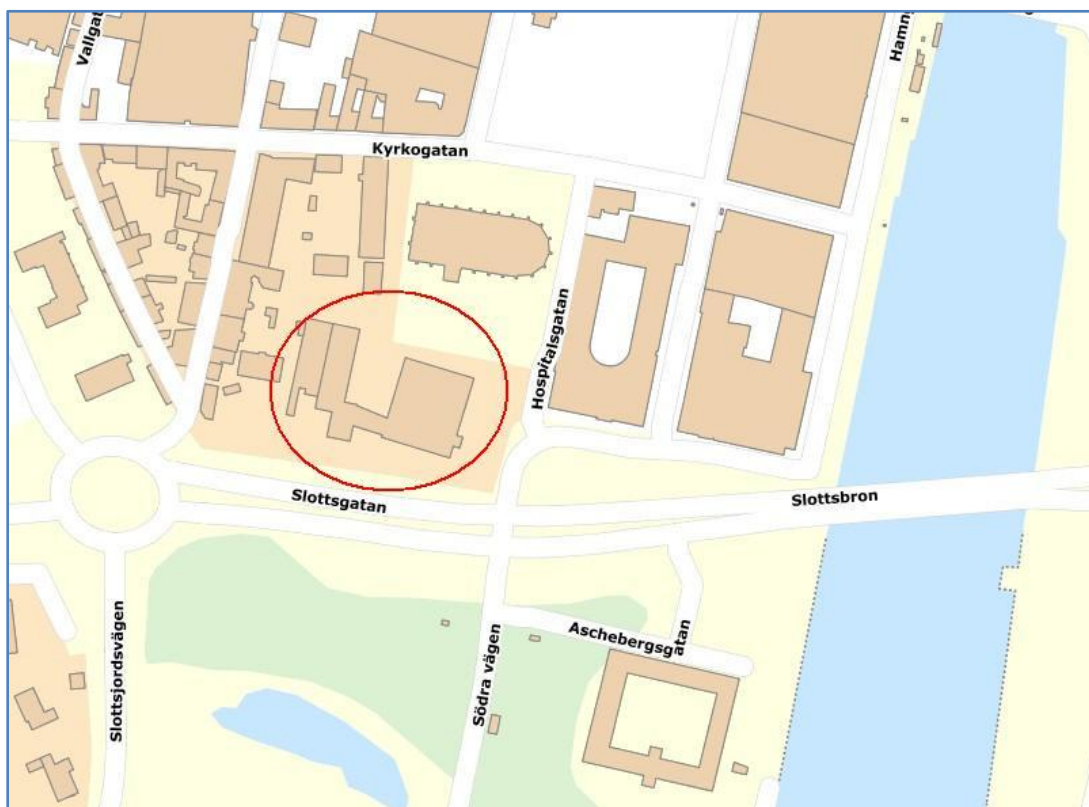
Landstatshusen vid Slottsgatan inhyser sedan 1943 länsstyrelsens verksamhet i Halmstad. I samband med projekteringsarbetet inför invändig ombyggnad och modernisering har Kulturmiljö Halland blivit inkopplad som antikvarisk konsult.

Följande antikvariska utredning syftar till att klargöra byggnadernas kulturhistoriska värden invändigt.

I Bebyggelseinventeringen från 2006 har anläggningen värderats som Klass B.

I detaljplanen från 1999 anges verksamheten (kontor) samt våningsantal (III) .

Objekt:	Landstatshusen, Länsstyrelsen i Halland
Beställare:	Fem Hjärtan Fastigheter
Arkitekt:	White arkitekter AB, Gunilla Grönbeck
Antikvarie:	Björn Ahnlund, Kulturmiljö Halland

Karta: Halmstads kommun, ©Lantmäteriet-2013.

Bevara kulturvärden – Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (PBL) ställer krav på hur kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall behandlas. Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att dess karaktärsdrag beaktas och dess värden tas till vara. De byggnader som är särskilt värdefulla eller ingår i ett särskilt värdefullt område får inte förvanskas (PBL 8 kap 13, 14, 17 §§).

I Boverkets skrift *Allmänna råd om ändring vid ombyggnad* ges en utförlig vägledning om hur bl a de kulturhistoriska värdena skall hanteras i byggprocessen.

Byggherren är ansvarig för att ändringar av en byggnad uppfyller såväl de tekniska egen-skapskraven som de övriga samhällskrav regelverket ställer t ex att varsamhetskravet och de kulturhistoriska värdena beaktas (BÄR, s 13).

Varsamhetskravet gäller generellt och omfattar såväl exteriör som interiör, bygglovpliktiga åtgärder liksom åtgärder som ej behöver kräver bygglov (BÄR s 15).

En antikvarisk förundersökning bör bifogas till bygganmälan. För att uppfylla sitt syfte bör den utföras i ett inledande skede av projektet. I anslutning till förundersökningen bör en konsekvensanalys utföras, av vilket klart framgår de föreslagna åtgärdernas konsekvenser för kulturvärdena. Konsekvensbeskrivningen bör föreligga senast vid byggsamrådet (BÄR, s 17).

Beskrivning

Allmänt

Landstatshusen ligger strax söder om Sankt Nikolai kyrka i hörnet av Hospitalsgatan och utmed den intensivt trafikerade Slottsgatan. Närmast i nordost ligger rådhusets tillbyggnad mot söder.

*Landstatshuset mot öster.
Det nuvarande entrépartiet
ändrades och till-
byggdes 1990.*

Anläggningen består av två byggnader i tre respektive två våningar. En förbindelsegång i bottenvåningen sammanlänkar de båda husdelarna. Det äldre, västra huset är uppfört med stomme och fasad av rött tegel och har ett flackt sadeltak. Den yngre, östra delen har en synlig betongkonstruktion, fasadtegel, puts och tätt liggande fönster samt ett nästan platt tak. Huvudentrén ligger mot Hospitalsgatan och består av ett glasat, bruneloxerat aluminiumparti. Mot gården vid förbindelsegången är en anlagd utegård med planteringar och lusthus. I väster ligger en parkeringsplats med en mot fasaden vidbyggd ramp.

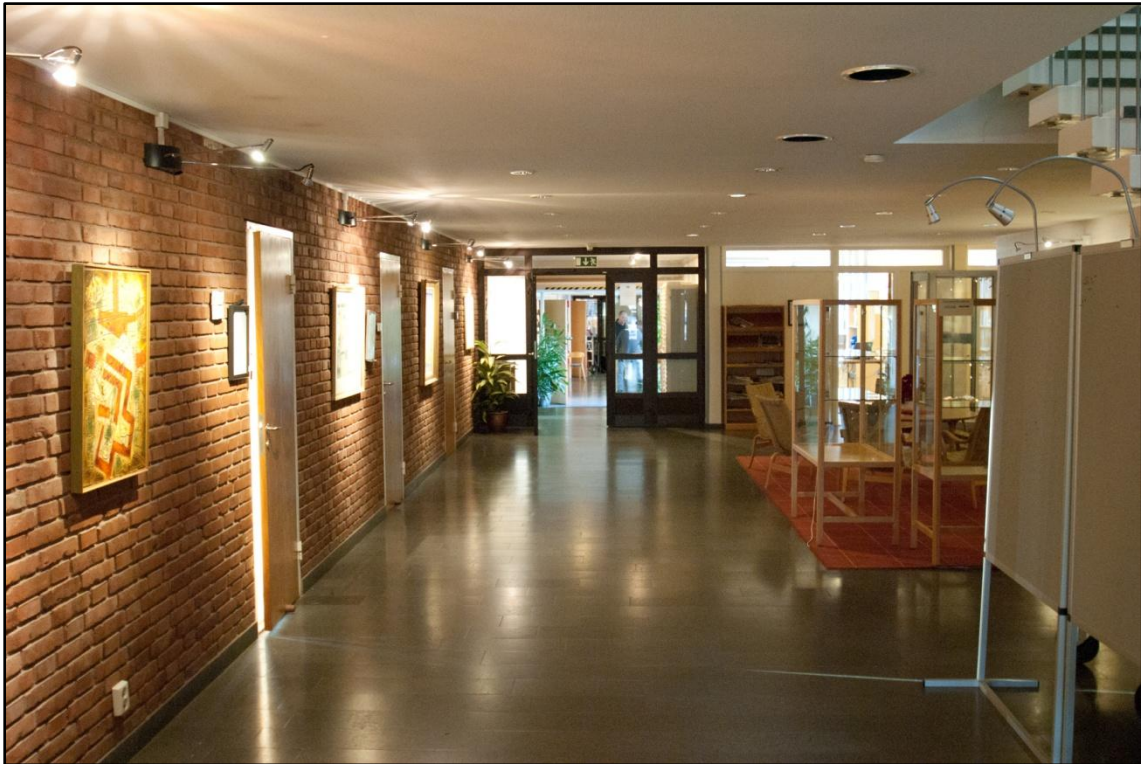
Det yngre landstatshuset

Via det ombyggda entrépartiet med vindfång når man entréhallen på plan 1. Denna och övre hallen är de främsta offentliga rummen och det som först möter besökaren. Särskilt karaktärsskapande är den centralt placerade fritrappan med dess smäckra utformning. På väggen intill denna finns två väggmålningar utförda som fresker direkt på väggytsen. Den större av dessa är ca 5x5 m och upptar större delen av väggen utmed trappan. En mindre långsmal väggmålning finns väster om trappan.

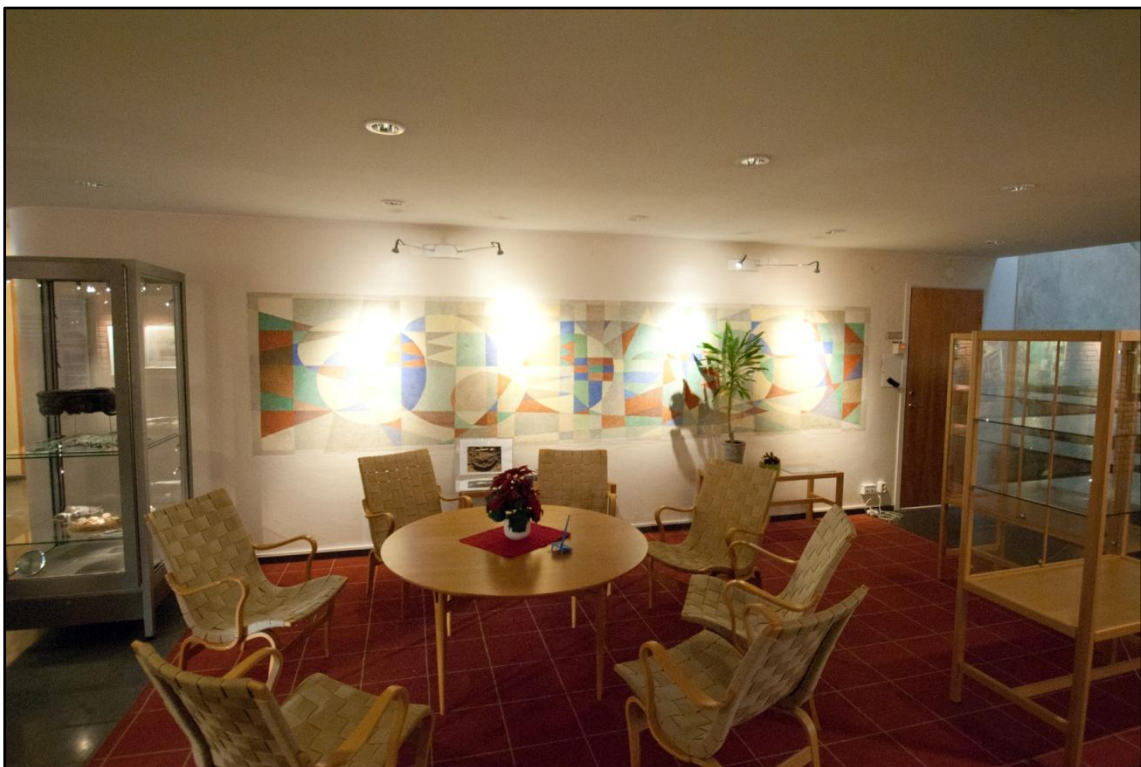

Väggmålningarna är gjorda av Axel Olson från Halmstadgruppen i konkretistisk stil. De består av olika geometriska former och färger som sammantagna bildar ett rytmiskt mönster.

Taket i entréhallen är s k rabitzputs med relativt grov yta. Till skillnad mot de övriga väggytorna, som är i puts, är den södra väggen uppförd i rött tegel där de djupt liggande fogarna ger skuggverkan. Tillsammans med de glest utplacerade dörrarna, i ljus träfaner, ger det väggen en påtaglig murprägel. Väggen avslutas nedtill av en sockel i grågrön kalksten, ett material som fortsätter i golvet kalkstensskivor. De äkta materialen förstärker rummets representativa karaktär.

Entréhallen mot väster. Dörrarna till vänster går till kontorsrum, I fonden ett sentida aluminium/glasparti mot passagen till det äldre landstatshuset.

En sittgrupp med Bruno Mattsonmöbler hör till inredningen i entréhallen. I bakgrunden väggmålning av Axel Olson.

Övre hallen. De gedigna materialen och dämpade ljussättningen skapar en trivsamt atmosfär.

Planlösningen norr om entréhallen består av en kvadratisk inre del med sammanträdesrum, arkiv, bibliotek, kapprum med WC mm. Runt den inre delen löper den karakteristiskt genomgående korridoren. På andra sidan korridoren ligger kontorsrum med fönster mot gata eller gård. Planlösningen upprepas på plan 2.

Kontorskorridorerna utmärks av slutna putsade väggar som endast avbryts av dörrarna i ljust träfaner samt de glasade överljuspartierna till kontoren. De utstickande och rytmiskt återkommande betongpelarna i de yttre väggarna betonar de släta väggpartiernas modul-karaktär.

Liksom i entréhallen utgörs innertaket av rabbitzputs och golvet av slipad kalksten.

Kontorskorridor i det yngre landstatshuset.

Norra korridoren. Till höger dörr med glasparti till det inre trapphuset.

Den inre delen har ett separat trapphus mot norra korridoren. Detta är arkitektoniskt medvetet gestaltat och påkostat - trots det något undanskymda läget – med golvmaterial i kalksten och smidesräcke med detaljer i trä. Trapphuset markeras mot korridoren av ett uppglasat dörrparti med tillhörande stora sido- och överljuspartier.

Trapphuset mot norra korridoren är en liten pärla. Notera träfanerdetaljer. Senare belysningsarmaturen sluter ej till 50-talsarkitekturen.

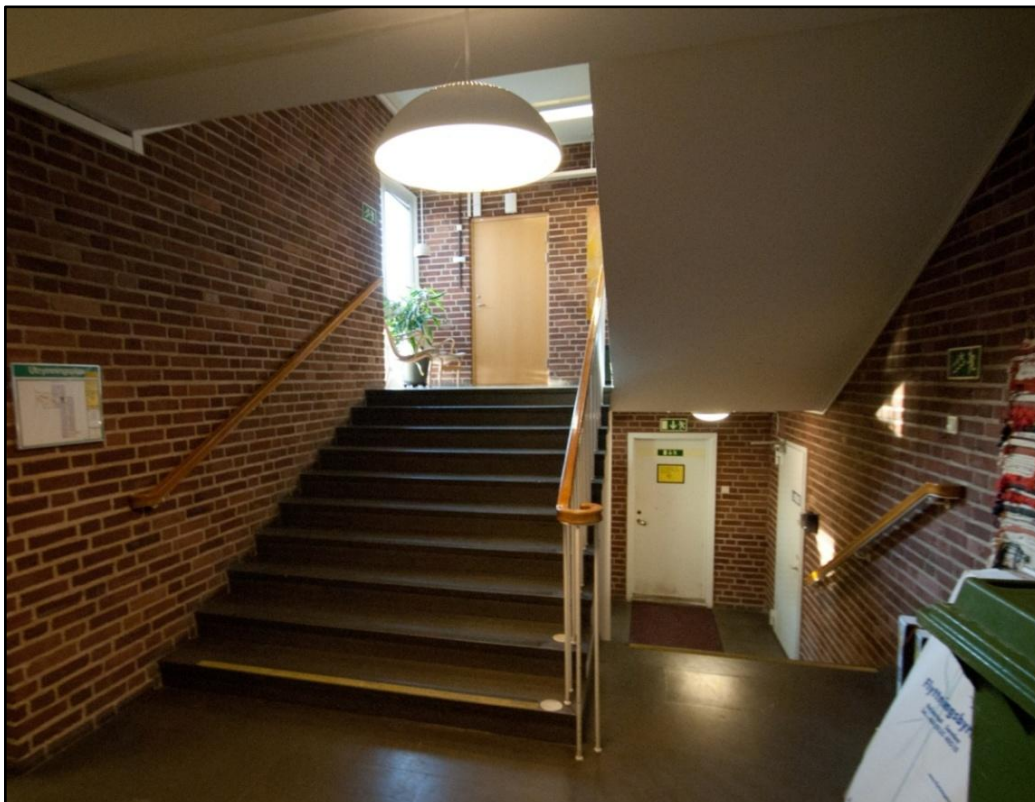
Golvmosaik med karakteristiskt rut-mönster i kapprum.

Det äldre landstatshuset

En förbindelsegång i sydvästra delen av entréhallen, innehållande matrum mot norr och kontor mot söder, leder till det äldre landstatshuset. Övergången sker diskret genom den karakteristiska trapphallen med väggar av rött tegel, vilken ursprungligen alltså var huvudentré. Golv liksom trappa är i kalksten, smidesräcken samt handledare i lackat trä. De äkta och rejäla materialen betonar arkitekturens enkla saklighet.

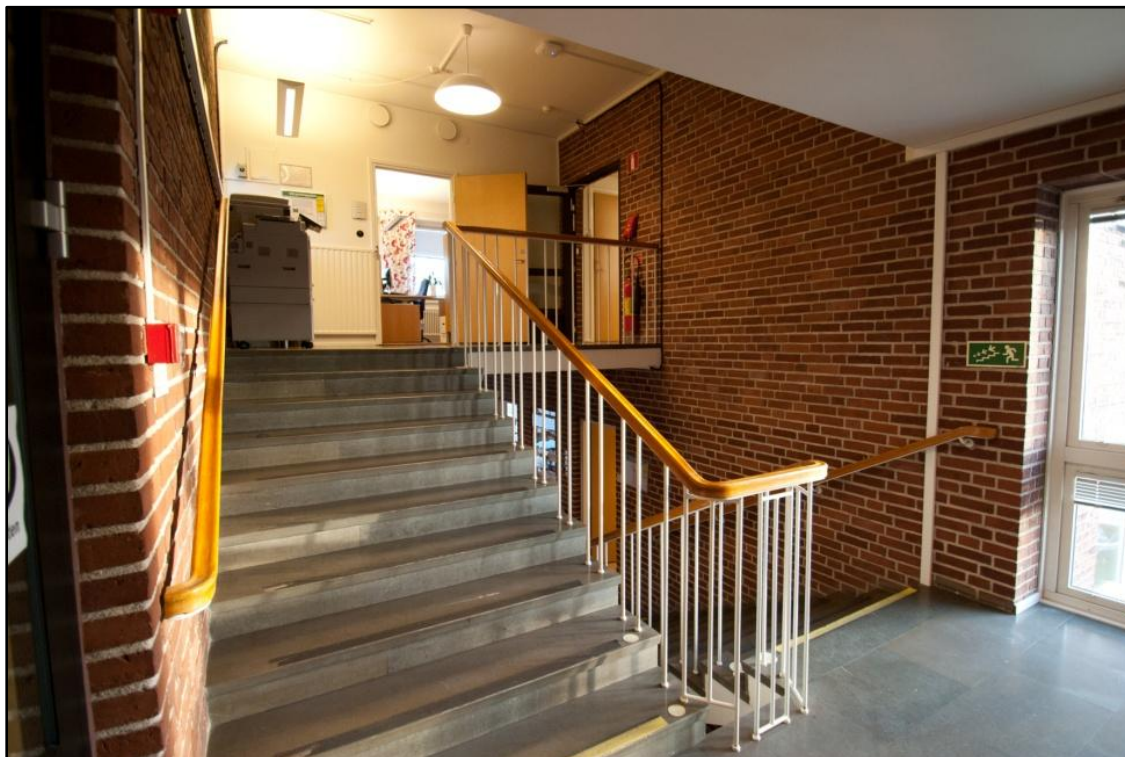
Kontorsrummen ligger dels i den mindre korridoren i södra delen av trapphallen, dels i den långa korridoren norr om trapphallen. Kontorsutrymmena har ordinär karaktär och präglas till stor del av senare tiders ytskikt och förändringar.

Trapphuset i det tidigare entrépartiet i den gamla delen.

Den lilla öppningen i tegelväggen i trapphallen var ursprungligen en lucka till rummet för telefonisten.

Övre delen av trapphuset.

Kontorskorridor i gamla landstatshuset.

Historik

Länsstyrelsens verksamhet i Halland inrymdes ända fram till 1940-talet i Halmstads slott. Här fanns sedan 1600-talet såväl landshövdingens bostad och representationslokal som kontorsutrymmen för tjänstemännen. Då länsstyrelsen i början av 1940-talet expanderade blev lokalerna alltför trånga och det krävdes en nybyggnad. Efter att riksdagen anslagit medel härför uppfördes en ny byggnad, ritad av länsarkitekt Bengt Östnäs, i kvarteret Sankt Nicolai år 1943. Byggnaden bestod av en 2-3 våningars länga i tegel med ett indraget entréparti mot öster i den högre södra delen. De svåra tiderna under kriget gjorde att det nya landstatshuset vare sig fick avsedd utsträckning eller optimalt byggnadstekniskt utförande.

Redan 1944 ritade Östnäs ett förslag till tillbyggnad, vilken dock aldrig blev utförd. Först 1958 kunde en tillbyggnad göras och det nuvarande landstatshuset ta sin form. Tillbyggnaden åt öster - det yngre landstatshuset - blev nu ny huvudbyggnad för länsstyrelsen medan den ursprungliga delen förpassades till en anonym baksida där det f d entrépartiet byggdes över och länkades till den nya byggnaden genom en förbindelsegång.

Den nya huvudbyggnaden ritades av arkitekt Yngve Alvå (1918-92). Alvå, bördig från Snöstorps socken, var mycket produktiv. Hans verksamhet omfattade allt från förvaltningsbyggnader, skolor och bostadshus till kyrkorestaureringar över hela landet. Han var därtill bl a stadsarkitekt i Laholm och i flera småkommuner i Halland under 1940- och 50-talet.

Jämfört med den tidigare byggnaden, som var uppförd i återhållen funktionalistisk stil med traditionella inslag som bärande, synligt murverk, bar det nya huset en tydlig modernistisk prägel, arkitektoniskt såväl som byggnadstekniskt: Här fanns stora horisontella fönsterytor med dekorativ bröstning som betonade betongkonstruktionen, inåtlutande tak etc. Den kvadratiske planlösningen innebar att lokaler i byggnadens inre saknade dagsljus. På övervåningen löstes det med ljusbrunnar från det nästan platta taket. Interiören blev överlag mer påkostad, vilket bl a den konstnärliga utsmyckningen, som man tidigare inte haft råd med, vittnar om.

1989 byggdes förbindelsegången till och om med bl a nya kontorsrum mot söder och matrum/cafeteria mot norr. Samtidigt gjordes en utegård med planteringar.

Kulturhistorisk värdeanalys

Anläggningen som helhet har ett symbolvärde för Halmstad som residensstad. Som kontorsbyggnad har den ett stort samhällshistoriskt värde i en mycket lång statlig förvaltnings-tradition.

De sammanbyggda Landstatshusen är ett fint exempel på variationer inom den funktionalistiska arkitekturen inom samma anläggning.

Byggnadernas interiör har ett pedagogiskt värde. Anläggningens egentliga funktion, såsom kontors-, förvaltnings- och representationsbyggnad blir de facto först fullt tydlig genom den inre arkitekturens gestaltning, material och unika konstnärliga utsmyckning.

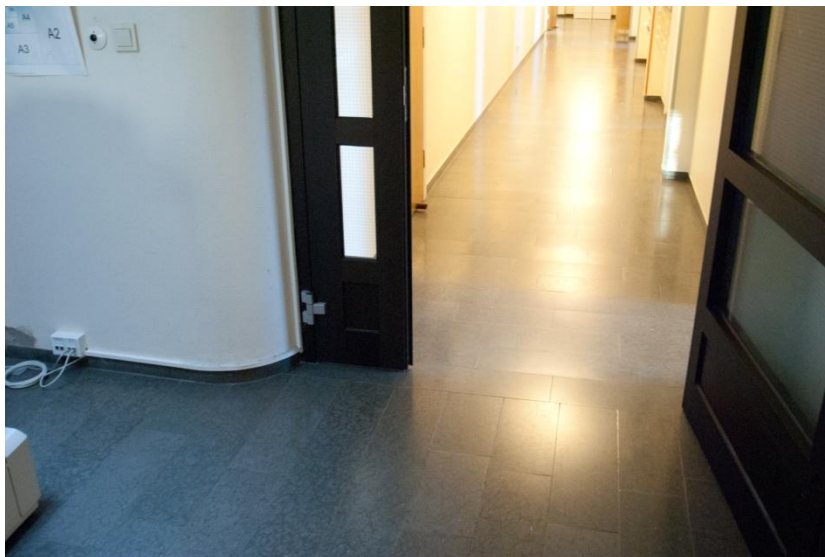
Antikvarisk bedömning

De kulturhistoriska och antikvariska värdena knutna till interiören finns främst i den yngre byggnadsdelen:

- Entréhallen och övre hallen med trappa. Dessa bildar en ursprunglig, välbevarad, sammanhängande enhetlig och påkostad rumsmiljö med konstnärlig utsmyckning och äkta, hållbara byggnadsmaterial. Karakteristiska detaljer är tegelvägg med djupt liggande fogar, kalkstensgolv, innertak med rabitzputs¹, trappräcke samt ljusinsläpp från innertak på plan 2.
- Planlösning med genomgående korridor runt en kvadratisk mittdel. Karakteristiska detaljer är bl a överljuset, de bärande betongpelarna med avfasade hörn och de rundade vägghörnen på mittdelen. Vidare golvmaterial i kapprum.
- Trapphuset i norra korridoren. Karakteristiska detaljer är bl a trappräcke samt entrédörrar.
- I det äldre landstatshuset är trapphuset det mest värdefulla rummet. Karakteristiska detaljer förutom tegelväggarna är här nisch och trappräcke.

Den modernistiska arkitekturens inneboende modulkaraktär där framtida förändringar av väggar etc., är en del av det ursprungliga konceptet ger kontorsmiljöerna överlag en viss flexibilitet.

I samband med kommande renovering bör man överväga att byta dörrpartierna i aluminium i korridorerna och i entrépartiet och ersätta dem med motsvarande byggnadsdetaljer som bättre ansluter till arkitekturen.

De brunsvarta aluminiumdörrarna utgör ett kraftigt stilbrott mot den ursprungliga arkitekturen. Notera även den eleganta rundningen av hörnet.

1. Putsbruk av speciell sammansättning, bl a gips, uppsatt på en armerad duk av järntrådsnät.

Ombyggnadsförslag december 2013

Förslaget syftar till invändig förnyelse och uppdatering av lokalerna i både gamla och nya landstatshuset. Förändringarna avser främst modernisering av ytskikt men delvis även planlösning.

Den största förändringen görs i den norra korridoren i det yngre landstatshuset. Den befintliga indelningen i avgränsade kontorsrum ersätts här av en öppen planlösning. Både väggar mellan kontorsrummen och väggar mellan pelare ut mot korridoren tas bort. Även planlösningen för kapprum och toaletter förändras. Förändringen avser såväl plan 1 som plan 2.

I de övriga korridorerna byts befintliga trädörrar mot glasade dörrar med träram. Ny ventilation sätts in med utgångspunkt från befintlig placering i kontorsrummen.

Taken i korridorerna och kontorsrummen tillförs ljudabsorbenter i form av perforerad gips. Akustikåtgärder för taken i entréhallen och övre hallen utreds vidare.

Även förbindelsegången görs planlösningen öppen genom att väggarna till kontoren (1989 års tillbyggnad) tas ned.

I det äldre landstatshuset görs mindre förändringar av väggarnas placering i kapprum/WC på plan och plan 2. Ett glasparti sätts in i mötesrum (174) på plan 2.

I övrigt görs generellt uppgradering av ytskikt på väggar, snickerier och golv i kontorsrum och korridorer.

K o m m e n t a r

De föreslagna åtgärderna bedöms som helhet vara förenliga med de kulturhistoriska och antikvariska värdena. De centrala representativa utrymmena vid trapphusen berörs i princip ej av förändringarna, förutom delvis ytskikten.

När det gäller den öppna planlösningen i norra korridoren innebär denna del ett visst avsteg från den ursprungliga karaktären. Då förändringen endast gäller en del av korridorsystemet och genom bevarat pelarsystem delvis bibehåller detta, bör den dock anses som ett godtagbart ingrepp, som därtill i huvudsak är möjlig att återställa i framtiden.

Även beträffande nya dörrar i korridoren bedömer vi att förändringen är godtagbar. Liksom när det gäller övriga nya detaljer och material, såsom t ex vid akustikåtgärder, är utformningen dock av stor vikt.

Källor

Arkiv

Halmstads kommun, Byggnadskontoret

Ritningar, bygglovshandlingar

Litteratur

Lundborg, Lennart

Landstatshusen i Halmstad.

Gamla Halmstads årsbok 2002, s 203-210.

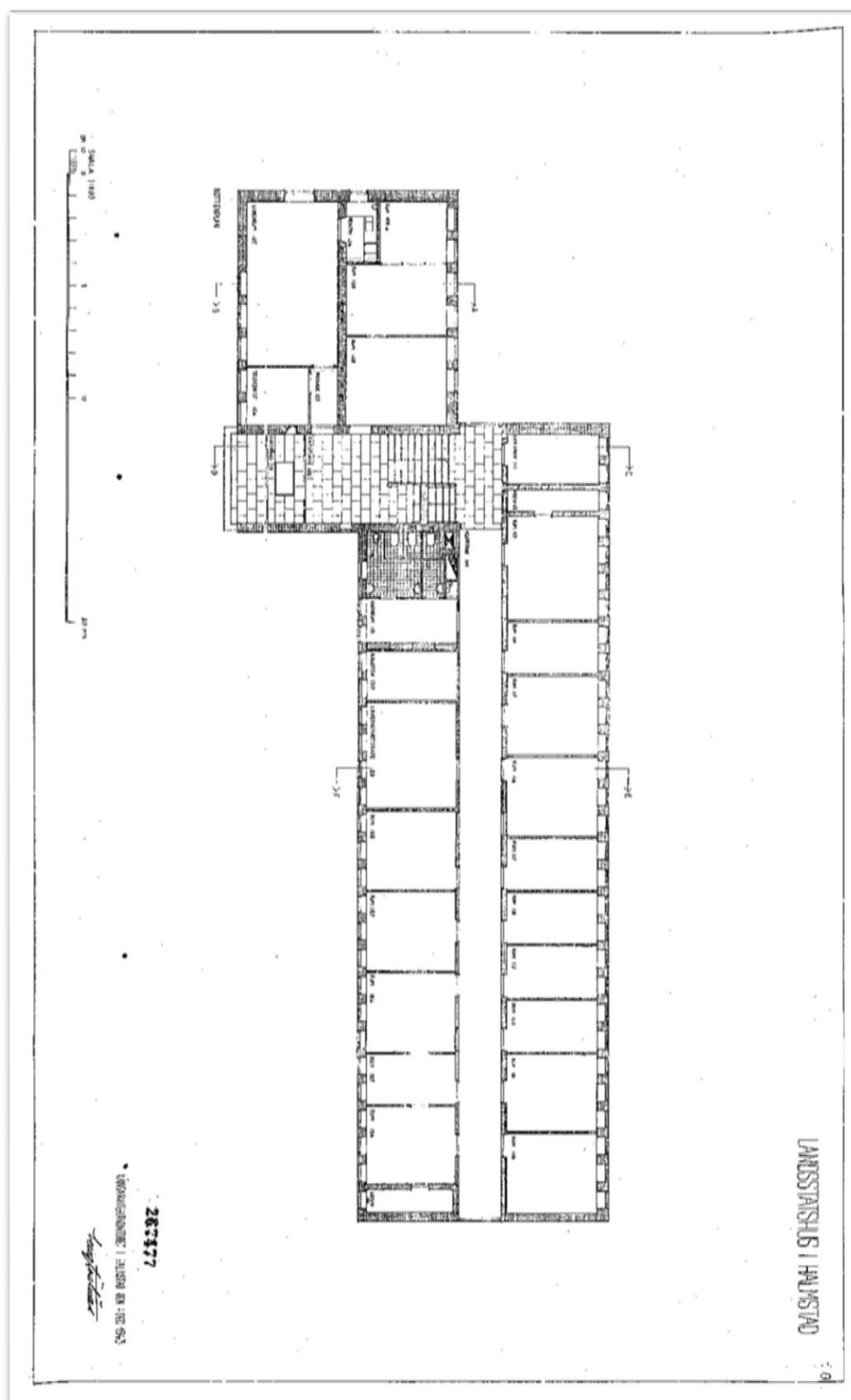
Mureri

Hantverkets bok, Stockholm 1936.

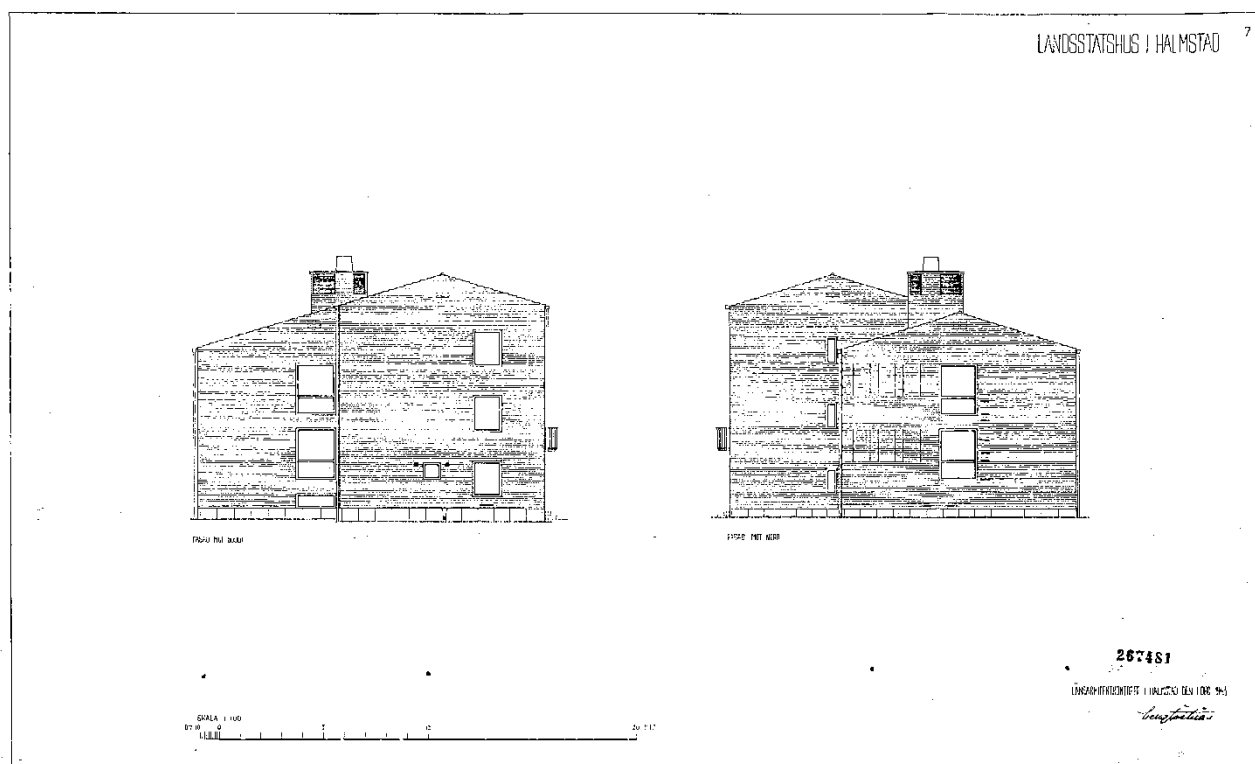
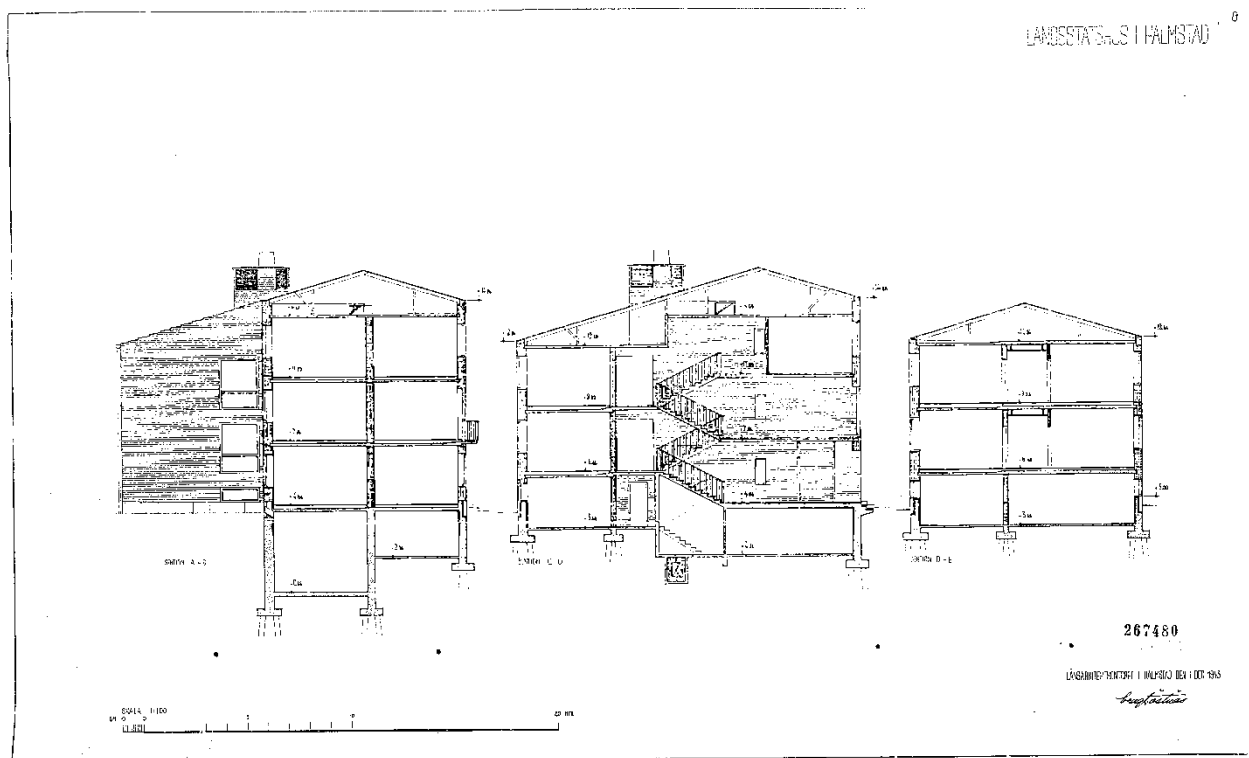
Boverket

*Allmänna råd om ändring av byggnad
(BÄR) Karlskrona 2006.*

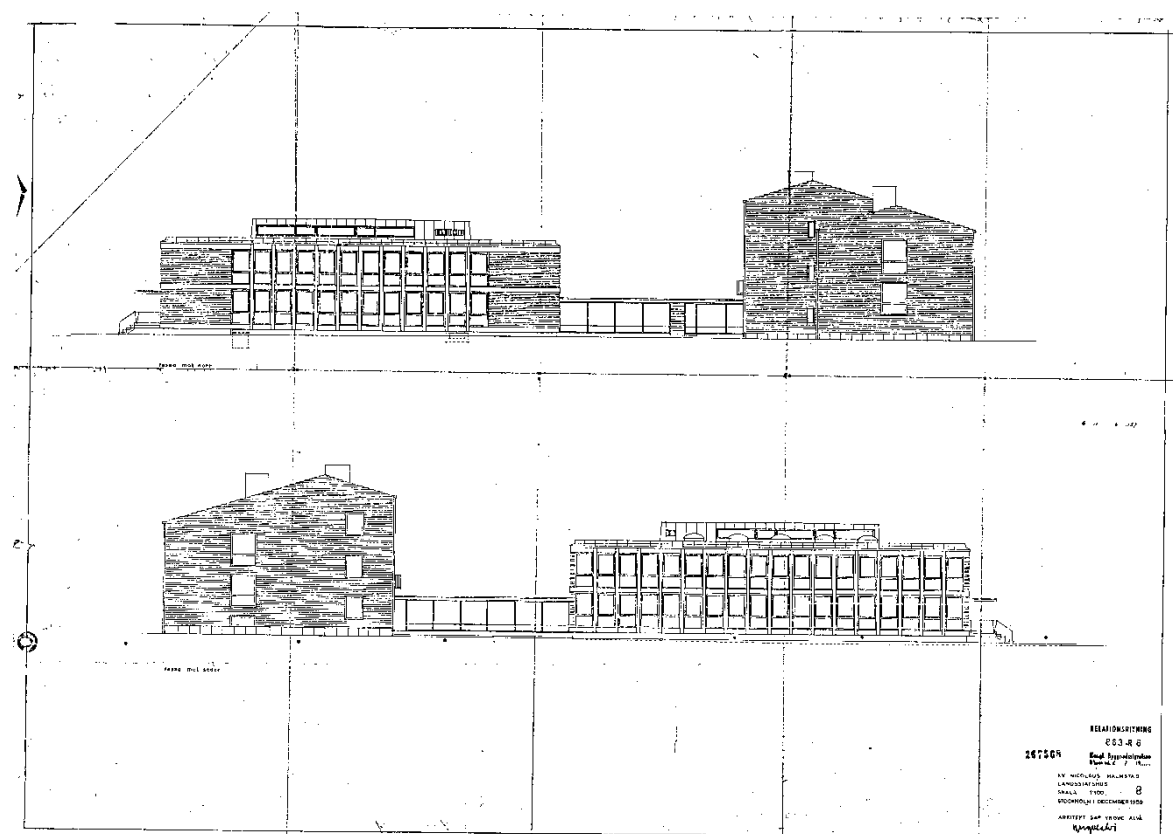
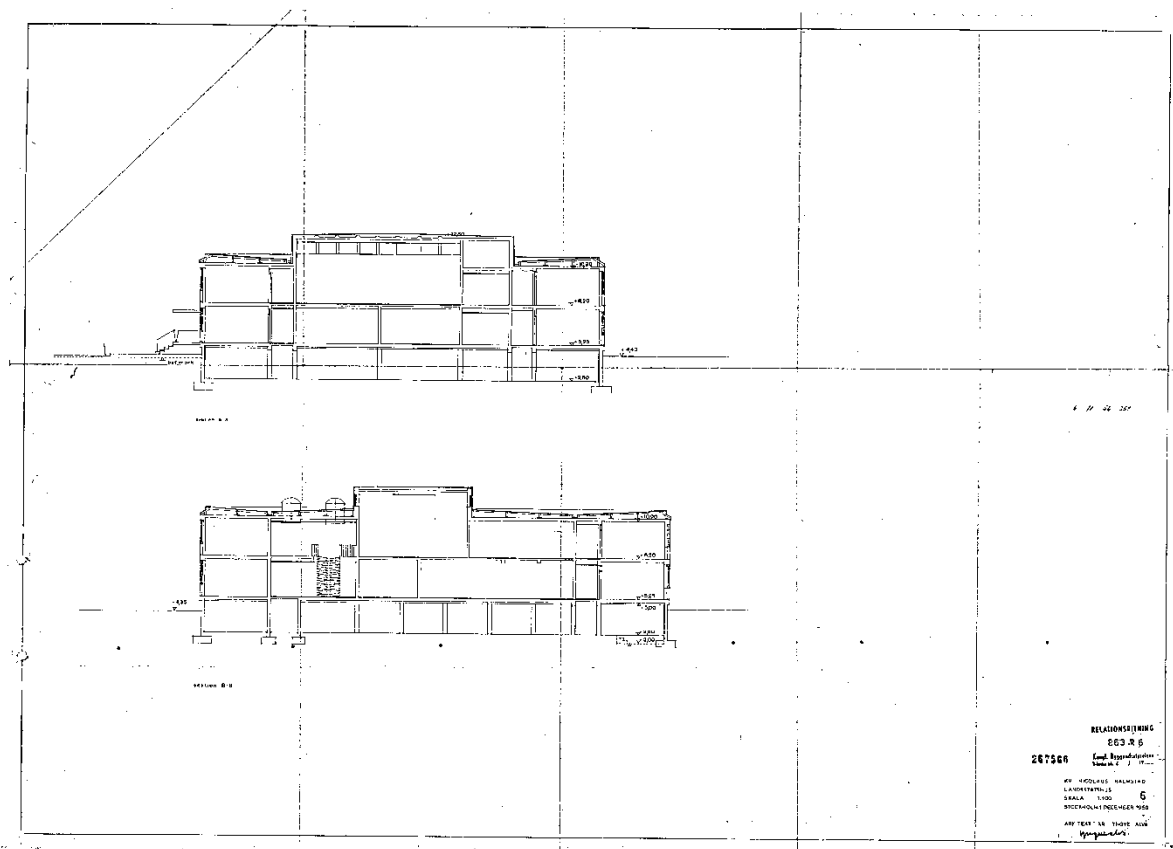
Äldre ritningar

Nybyggnadsritning 1943. Plan bottenvåning.

Nybyggnadsritning 1943. Sektioner och fasader.

Relationsritning 1959. Sektioner och fasader.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se